

Prosím, vložte Vašu kartu

Slovenské Národné Noviny; 14/2016; 09/04/2016; s.: 8; Alexandra CHOMOVÁ ; Zaradenie: reportáž

Privlastňovanie je priamy vzťah medzi (najčastejšie) osobou a vecou, ktorá vlastníkovi náleží. Slovenčina má viacero spôsobov, ako vyjadriť privlastňovanie osobe. Jedným z nich je zámeno. Pri označovaní vlastníckych vzťahov patria osobné privlastňovacie zámená k najčastejším formám.

Zámená odkazujú, ukazujú na podstatné, prídavné mená, príslovky a číslovky. Majú najvšeobecnejší význam a rôznu formu. Sú slovným druhom bez pomenovacej funkcie a bez vlastných gramatických kategórií. Ak majú plniť svoju úlohu, musia mať rovnakú formu a syntaktickú funkciu ako slovné druhy, na ktoré odkazujú. Absencia vlastných gramatických kategórií znamená, že sa na základe analógie s pomenovacími slovnými druhmi hodnotia ako adjektívne tvary. Zhodujú sa v osobe a čísle s pomenovaním vlastníka (osoba, zvieratá, vec), resp. v rode a čísle s entitou, ktorá sa privlastňuje. V texte získavajú osobitý význam, napr. vlastnícky vzťah (môj dom), vzťah k tomu, čo vlastníkovi prislúcha (náš spolok), príbuzenský a iný spoločenský vzťah (jej syn, tvoj Ján, ich kolega, jeho zamestnanci), vzťah subjektu k deju, pôvodcu k výtvoru (váš záujem, naša otázka, jeho maľba). Popri rodových tvaroch má slovenčina aj zvrtné svoj. To stojí v opozícii k ostatným osobným privlastňovacím zámenám. Nemá nominatív a vždy sa vzťahuje na subjekt. Je bezrodové, považuje sa za univerzálny prostriedok pre všetky čísla a osoby. Zámeno svoj je typické len pre slovanské jazyky. Jazyky ako angličtina, francúzština a nemčina nemajú analogické privlastňovacie zámeno a častejšie používajú zámená osobné. No fr. tu aimes ta mère – doslovne preložené ako máš rád tvoju mamu, si v slovenčine vyžaduje použitie zvrtné svoj: Máš rád svoju mamu. S podobnými spojeniami sa stretávame často. Príkladom je pokyn na displeji bankomatov Prosím, vložte Vašu kartu, čo je doslovný preklad angl. Please insert your card. Takéto spojenia sa objavujú v reklamách, sloganoch, návodoch ap., a aj v bežnej hovorenej a písomnej komunikácii: z bezpečnostných dôvodov znova zadajte Vaše heslo; vdýchnite život vašim vlasom; podelite sa s nami o vaše zaručené tipy; môžete si prevziať vašu objednávku. Netýka sa to iba zámena váš. Všimnime si vetu Bratia prezradili ich recept na dlhovekosť. Do hry tu okrem gramatiky vstupuje aj významový zreteľ. Ak zámeno ich privlastňuje tretej osobe plurálu, vyvstáva otázka: kto sú oni, na koho toto zámeno odkazuje? Subjektom deja sú bratia, štruktúra vety a úloha tohto slova ako gramatického podmetu predpisuje pri vyjadrení vzťahu príslušnosti použitie reflexívum: bratia – svoj, nie bratia – ich. Správne tak je Bratia prezradili svoj recept na dlhovekosť. Ani veta: Páv je obľúbený pre jeho krásne perá, nie je gramaticky správna. Zámeno jeho odkazuje na tretiu osobu mužského/stredného rodu, pričom komunikačne ide o osobu, ktorá sa na komunikácii priamo nezúčastňuje. Ak sa má privlastňovaná entita perá prisúdiť vlastníkovi páv, ktorý je podmetom vety, toto stotožnenie sa udeje iba pomocou zvrtného zámena: Páv je obľúbený pre svoje krásne perá.

Alexandra CHOMOVÁ, Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF **UMB**